

До спеціалізованої вченої ради
Д 44.877.02 ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Оніпко Тетяни Анатоліївни
«Інноваційно-кластерний розвиток як чинник зростання
конкурентоспроможності економічних систем», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

Вивчення дисертації здобувача, автореферату та опублікованих праць за темою дисертаційної роботи дає підстави для розгорнутої характеристики основних результатів дослідження та визначення її відповідності вимогам і критеріям, які викладені у «Порядку присудження наукових ступенів».

1. Актуальність теми дисертації

В умовах сучасного етапу розвитку глобалізації перед країнами світу та регіонами посилюється необхідність пошуку тих чинників, які б сприяли забезпеченню конкурентоспроможності їх економічних систем. З огляду на це інновації набувають все більшої ваги, оскільки сприяють зростанню конкурентоспроможності країн у міжнародних економічних рейтингах. Конкурентоспроможність економічних систем тісно пов'язана з їх здатністю до інноваційного розвитку, відтак одним із пріоритетних напрямів інноваційного розвитку сучасної економіки стає інноваційно-кластерний розвиток. Основою цього розвитку є інноваційні кластери.

Щодо України проблема зростання її економіки є особливо актуальною, бо донині наша країна посідає низькі позиції у рейтингу глобальної конкурентоспроможності, який визначається відомими міжнародними організаціями. При цьому низькі та нестабільні

ВНЗ Укоопспілки «ПУЕТ»
Позиції України також
Вхідний № 27-21/32
«13» червня 2019 р.
Кількість аркушів
основн. докум. 10 додат. —

стосуються рейтингу інноваційного розвитку. У вітчизняній практиці інноваційного розвитку спостерігається наявність цілої низки системних проблем, які стримують інноваційну діяльність, зокрема, недосконалість законодавства в інноваційній сфері, відсутність чітко сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку, системного підходу щодо визначення пріоритетів державної політики в інноваційній сфері.

Не зважаючи на те, що кластеризації економічних систем присвячено велику кількість наукових праць, на сьогодні питання системного аналізу ролі та функцій інноваційних кластерів у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки залишається недостатньо висвітленим. Тому дослідження інноваційно-кластерного розвитку як чинника зростання конкурентоспроможності економічних систем, зокрема економічної системи України, є важливим як у теоретичному, так і практичному аспектах. Виходячи з цього, можна стверджувати, що тема дисертаційної роботи Оніпко Т.А. є актуальною.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Актуальність теми дослідження і доцільність його результатів підтверджено виконанням дисертаційної роботи у відповідності до планів науково-дослідних тем ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» «Формування інституційного середовища соціально-економічних систем (номер державної реєстрації 0112U007768), у межах якої проаналізовано еволюцію кластерної теорії економічного розвитку, розроблено концептуальну модель формування інноваційних кластерів у економічній системі національного рівня з метою зростання її конкурентоспроможності; «Проблеми функціонування та розвитку сфери туризму в умовах модернізації економіки» (номер державної реєстрації 0117U004715), у межах якої досліджено теоретичні та практичні аспекти формування і розвитку інноваційних кластерів у туристичній галузі з метою забезпечення її конкурентоспроможності.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення з дисертацією дає підстави для висновку про достатність обсягу і глибини дослідження для отримання наукових результатів. Основні наукові положення, висновки та рекомендації в дисертаційній роботі є достатньо обґрунтованими та несуть в собі наукову новизну і практичну значимість.

По-перше, в роботі чітко визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження. Разом вони дозволяють точно окреслити поле дослідження.

По-друге, перелік і зміст сформульованих завдань є структурно й логічно узгодженим, достатнім для розкриття та досягнення поставленої мети. До того ж, завдання дослідження логічно взаємопов'язані з науковими результатами і висновками дисертації.

По-третє, ступінь обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням широкої джерельної бази за темою дисертації. Ця база містить: законодавчі та нормативно-правові документи державних органів влади та управління, офіційні видання та звіти міжнародних і європейських організацій (Організації Об'єднаних Націй, Всесвітнього Економічного Форуму, Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності, Організації Економічного Співробітництва та Розвитку, Євростату, Європейської кластерної обсерваторії та ін.), матеріали та статистичні дані веб-сайтів кластерних обсерваторій країн світу, веб-сайтів інноваційних кластерів, Державної служби статистики України тощо.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, базуються на глибокому теоретичному аналізі та систематизації наукових праць вітчизняних та закордонних науковців з проблеми конкурентоспроможності, інновацій та кластеризації економічних систем.

Для забезпечення узагальнення існуючих теоретико-методологічних підходів до дослідження інноваційних кластерів, а також системного аналізу та оцінки їх впливу на розвиток регіональної, національної та світової

економічних систем автором розроблено концепцію інноваційно-кластерного розвитку як чинника зростання конкурентоспроможності економічних систем, яка у своїй основі містить ідею визначальної ролі інноваційних кластерів у забезпеченні конкурентоспроможності національної економічної системи. Дана концепція ґрунтується на поєднанні основних теоретичних положень теорії економічного розвитку, теорії інноваційного розвитку, кластерної теорії та теорії конкурентних переваг, що свідчить про широку та глибоку обізнаність здобувача з науковими працями вітчизняних і зарубіжних вчених.

Слід зазначити, що обґрунтованість наукових результатів, положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, забезпечена використанням автором в роботі сучасних методів наукового дослідження як загальнонаукових, так і спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, метод моделювання був використаний для розробки концептуальної моделі формування інноваційного кластера; графічний – для наочного відображення концепції інноваційно-кластерного розвитку, а також для формалізації впливу інноваційних кластерів на розвиток інноваційних систем мезо-, макро- та мегарівня; економічного моделювання та кореляційно-регресійного аналізу для оцінки впливу кластерного розвитку на конкурентоспроможність національних економічних систем; SWOT-аналіз для визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз інноваційно-кластерного розвитку України.

Достовірність основних висновків і результатів обумовлена ретельним теоретико-практичним дослідженням зазначеної в дисертаційній роботі проблематики. Основні наукові результати прийнято до впровадження такими науково-виробничими підприємствами: ТОВ «НВП «АМКО» (довідка № 10/1 від 14 березня 2019 р.), ТОВ «НВП УКРГЕОНАФТОГАЗСЕРВІС» (довідка № 25/1 від 14 березня 2019 р.), НВ ТОВ «СОЛВЕР» (довідка № 66-03 від 21 березня 2019 р.). Разом з цим наукові результати дисертації знайшли застосування в освітньому процесі Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» при викладанні навчальних дисциплін «Економічна теорія», «Мікроекономіка і макроекономіка»,

«Національні моделі економічних систем», «Організація діяльності суб'єктів туристичної сфери», «Інноваційні технології в туризмі» (довідка № 45-15/26 від 27 лютого 2019 р.). Вірогідність положень дисертації також підтверджується публікацією матеріалів у відкритому друці.

4. Повнота викладення наукових результатів в опублікованих працях

За результатами дослідження опубліковано 25 наукових праць загальним обсягом 12,11 д.а., з яких особисто автору належать 11,52 д.а., у тому числі 7 статей у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз; 3 – у закордонних виданнях (із них 1 – у колективній монографії); 15 публікацій у інших виданнях (із них – 4 – у збірниках за матеріалами конференцій за кордоном України).

Зазначені публікації в повній мірі відображають зміст теоретичного, прикладного і практичного дослідження, викладеного в представленій дисертаційній роботі.

5. Наукова новизна, теоретична цінність і практична значущість дисертації

У дисертаційній роботі поставлено та досягнуто мету, яка полягає в розробці теоретико-методологічних засад інноваційно-кластерного розвитку як чинника зростання конкурентоспроможності економічних систем і обґрунтуванні на цій основі науково-методичних рекомендацій щодо практики формування інноваційних кластерів у структурі економічної системи.

Виконана дисертаційна робота містить елементи наукової новизни та оригінальний підхід до реалізації мети дослідження. Найвагомішими науковими результатами, що характеризують наукову новизну дисертаційної роботи й особистий внесок автора можна вважати такі:

- розробка концепції інноваційно-кластерного розвитку як чинника зростання конкурентоспроможності економічних систем, цінність якої полягає

в тому, що вона сприяє системному аналізу інноваційних кластерів для забезпечення розвитку і регіональної, і національної, і світової економічних систем;

- розробка концептуальної моделі формування інноваційного кластера в економічній системі національного рівня, яка надає можливість визначення внутрішньо- та міжкластерних взаємозв'язків для його успішного розвитку.

Також новизною відрізняється запропоновані автором визначення категорій «інноваційний кластер» та «інноваційно-кластерний розвиток».

Науковим внеском у дослідження інноваційно-кластерного розвитку також є здійснена систематизація теоретико-методологічних підходів до побудови кластерних моделей завдяки виокремленню транзакційного, регіонального, інноваційного і конкурентного підходів до їх побудови, що дало змогу системно описати все різноманіття теоретичних моделей кластерів з точки зору відображення методології їх побудови, на відміну від існуючого критерію географічного розташування наукових шкіл.

Ще одним важливим науковим здобутком автора є поглиблення ним теоретичних засад розвитку інноваційних кластерів завдяки узагальненню міжкластерних зв'язків на мезо-, макро- та мегарівні, що дало можливість формалізувати вплив інноваційних кластерів на розвиток глобальної інноваційної системи.

Заслуговує схвалення здійснена автором систематизація засобів підтримки інноваційно-кластерного розвитку завдяки виокремленню двох груп засобів: фінансово-економічних та організаційно-інформаційних, що дозволяє системно відобразити характер впливу на розвиток інноваційних кластерів з боку держави та інших суб'єктів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні наукові результати дисертації поглиблюють розуміння сутності інноваційно-кластерного розвитку у процесі вирішення проблеми зростання конкурентоспроможності економічних систем.

Практичну цінність має обґрунтування автором можливостей впровадження світового досвіду функціонування інноваційних кластерів у вітчизняну практику та визначення стратегічних напрямів інноваційно-кластерного розвитку для економіки України.

Окремі теоретичні положення та практичні розробки, представлені у дисертації, використовуються для методичного забезпечення навчального процесу у ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» при викладанні дисциплін «Економічна теорія», «Мікроекономіка і макроекономіка», «Національні моделі економічних систем», «Організація діяльності суб'єктів туристичної сфери», «Інноваційні технології в туризмі» (довідка № 45-15/26 від 27 лютого 2019 р.).

Отже, наукова новизна та теоретична й практична значущість отриманих у дисертаційній роботі результатів, сформульованих висновків і наданих рекомендацій не викликає сумніву.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація складається з анотації, зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, містить 22 рисунки, 6 таблиць, 29 додатків, викладена на 196 сторінках основного тексту. Список використаних джерел налічує 218 найменувань. Роботу викладено в науковому стилі, а її зміст характеризується чіткою логічною послідовністю.

Зміст автореферату повністю відповідає змісту дисертаційної роботи й стисло висвітлює основні положення та результати дослідження, забезпечує ідентичність висновків і пропозицій. За авторефератом можна зробити оцінку науково-практичної значимості результатів дослідження і встановити недоліки.

Отже, оформлення дисертації й автореферату здійснено відповідно до «Порядку присудження наукових ступенів». Дисертація та автореферат відповідають вимогам, що пред'являються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

Позитивно оцінюючи рівень наукових і методичних положень, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відзначити дискусійний характер деяких положень та висловити зауваження. Зокрема:

1. У графічній моделі концепції інноваційно-кластерного розвитку як чинника зростання конкурентоспроможності економічних систем (рис. 1.5, с. 51) не знайшли відображення типи кластерів, досліджені автором і представлені в дисертації на сс. 40–44.

2. При формулюванні визначення інноваційно-кластерного розвитку як інституційно організованої господарської форми системно-синергетичної динаміки інноваційної складової економічних систем різних рівнів не висвітлено застосування інституціонального підходу у створенні концепції інноваційно-кластерного розвитку.

3. Недостатньо чітко окреслено, як саме співвідносяться інноваційно-кластерний розвиток, інноваційний кластер та інноваційна система, хоча у тексті дисертації зазначається, що інноваційний кластер є підсистемою інноваційної системи різних рівнів.

4. Автор стверджує, що розроблена ним концептуальна модель формування інноваційного кластера має універсальний характер, але у назві графічного відображення такої моделі зазначено, що це модель формування інноваційного кластера в економічній системі національного рівня (рис. 2.2, с. 89).

5. Розроблена концептуальна модель формування інноваційного кластера фактично наочно відображає взаємозв'язки між вже існуючими елементами (учасниками) інноваційного кластера (рис. 2.2, с. 89), а не певний алгоритм його формування.

6. При визначенні основних показників для системної оцінки результативності функціонування інноваційного кластера згідно розробленої автором концептуальної його моделі до них не увійшли показники, що

описують п'ятий елемент внутрішнього середовища інноваційного кластера – кластерної організації.

7. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу та економетричного моделювання автором фактично обгрунтовано вплив кластерного розвитку країн на їх глобальну конкурентоспроможність. Проте виходячи з теми дисертації логічніше було б за допомогою зазначених методів дослідження обгрунтувати вплив безпосередньо інноваційно-кластерного розвитку країн на їх глобальну конкурентоспроможність.

Проте висловлені зауваження та побажання жодним чином не зменшують наукові здобутки автора та не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження.

8. Загальні висновки і оцінка дисертації

Дисертація за своїм змістом, основними науковими положеннями, висновками та практичними рекомендаціями є завершеною науковою працею. За структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає поставленим вимогам до кандидатських дисертацій.

Тема та зміст дисертації повністю відповідають спеціальності 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Виклад матеріалу дисертації подається обгрунтовано, розділи дисертації роботи взаємопов'язані між собою, висновки й пропозиції впливають зі змісту дисертації. Робота здійснена на достатньому теоретико-методологічному та науковому рівні, є оригінальною та самостійною. Оцінюючи наукові результати в дисертаційній роботі Т.А. Оніпко в цілому, слід зазначити, що мета дослідження досягнута, а поставлені завдання є вирішеними.

Основні теоретичні положення і практичні результати дисертаційної роботи достатньо повно викладено у 25 наукових працях загальним обсягом 12,11 д.а., з яких автору особисто належать 11,52 друк. арк. Ознайомлення зі змістом наукових праць дає підстави для висновку про повноту відображення в них основних положень та результатів дисертації. Наукові положення,

висновки та рекомендації, що сформульовані в роботі, викладені в авторефераті, який за своїм змістом відповідає дисертації. Кількість, обсяг та зміст друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Вважаю, що представлена до захисту дисертаційна робота «Інноваційно-кластерний розвиток як чинник зростання конкурентоспроможності економічних систем» відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Оніпко Тетяна Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри теоретичної і прикладної економіки

Навчально-наукового інституту бізнес-технологій

Сумського державного університету

Л.В. Кривенко

